

**TIL O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING
AHAMIYATI**

Zoirova Shahrizoda Qozoq qizi,

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti

universiteti E-mail: zohirovashahrizoda@gmail.com

Annotatsiya: *Zamonaviy ta'limda, ayniqsa til o'rgatishda raqamli texnologiyalarning tatbiqi o'qitish uslublarini yangilab, bilim manbalariga bo'lgan imkoniyatni kengaytirmoqda. Mazkur maqolada raqamli vositalarning ta'limdagi umumiy roli ko'rib chiqilib, til o'rganishga oid asosiy platformalar, ularni qo'llashdagi pedagogik yondashuvlar, Tadqiqotda, bu texnologiyalarning til kompetensiyasini oshirishdagi imkoniyatlari yoritiladi va shu bilan birga, raqamli tafovut, texnologik qaramlik hamda baholashdagi murakkabliklarni bartaraf etish zaruriyati ta'kidlanadi.*

Kalit So'zlar: *Raqamli ta'lim texnologiyalari, til o'rgatish tizimlari, kompyuter asosida til o'rganish (CALL), mobil qurilmalar yordamida til o'rganish (MALL), elektron til vositalari, interaktiv o'quv muhitlari, elektron til ta'limi.*

Аннотация: *Применение цифровых технологий в современном образовании, особенно в преподавании языков, модернизирует методы обучения и расширяет доступ к источникам знаний. В данной статье рассматривается общая роль цифровых инструментов в образовании, освещаются основные платформы для изучения языка, педагогические подходы к их использованию и потенциал этих технологий для повышения языковой компетенции, а также подчеркивается необходимость решения проблем цифрового неравенства, технологической зависимости и сложностей оценки.*

Ключевые слова: *Цифровые образовательные технологии, системы обучения языкам, компьютерное обучение языку (CALL), мобильное обучение*

языку (MALL), электронные языковые инструменты, интерактивные среды обучения, электронное обучение языку.

Abstract: *The use of digital technologies in modern education, especially in language teaching, is renewing teaching methods and expanding access to knowledge resources. This article examines the general role of digital tools in education, the main platforms for language learning, pedagogical approaches to their use, and the potential of these technologies to increase language competence, while emphasizing the need to overcome the digital divide, technological dependence, and complexities in assessment.*

Keywords: *Digital educational technologies, language teaching systems, computer-assisted language learning (CALL), mobile-assisted language learning (MALL), electronic language tools, interactive learning environments, electronic language learning.*

KIRISH

Bugungi kunda texnologik taraqqiyot natijasida ta'lim muhitlari tobora raqamli vositalar va resurslar bilan boyib bormoqda. Ayniqsa, til ta'limi raqamli innovatsiyalar orqali ishtirokni kuchaytirish, moslashuvchanlikni oshirish hamda shaxsiylashtirish imkoniyatlaridan foyda ko'rmoqda. Ushbu maqolada raqamli texnologiyalarning ta'limdagi o'rni, til o'rgatish vositalari, o'qitish strategiyalari va ulardan foydalanishning amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Raqamli vositalar oddiy audio materiallardan tortib, sun'iy intellekt asosidagi interaktiv platformalargacha bo'lgan keng ko'lamni qamrab oladi. Bular orasida onlayn ta'lim platformalari, mobil ilovalar, bulutli texnologiyalar, interaktiv dasturlar va raqamli baholash tizimlari mavjud. Bunday vositalar o'quvchilarga nafaqat ma'lumot olishni, balki tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va turli o'qitish uslublarini amaliyotga joriy etish imkonini beradi.

Onlayn resurslar va platformalar talabalar uchun autentik materiallar bilan ishlash imkonini yaratadi va bu tilga chuqurroq sho'ng'ishni ta'minlaydi. Ilovalar va raqamli kutubxonalar orqali talabalar chet tillaridagi matnlar bilan tanishishlari, ona tilida so'zlashuvchilarni tinglashlari hamda virtual muhitda mashq qilishlari

mumkin. Shuningdek, moslashuvchan ta'lim imkonini beruvchi raqamli platformalar har bir o'quvchi ehtiyojiga mos keluvchi shaxsiylashtirilgan fikr-mulohazalar taqdim etadi.

Raqamli til o'rganish vositalari tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun mo'ljallangan turli xil dasturiy ta'minot va ilovalarni o'z ichiga oladi. Ushbu vositalarni quyidagi asosiy turlarga ajratish mumkin:

Kompyuter Yordamida Til O'rganish (CALL) interaktiv, multimedia asosidagi o'rganish tajribasini taqdim etadi. Mashqlar, testlar va simulyatsiyalar orqali CALL dasturlari o'quvchilarga o'zlarining tezligida mashq qilish va darhol fikr-mulohazalar olish imkonini beradi.

Mobil Yordamida Til O'rganish (MALL) mobil ilovalar orqali til o'rganishni istalgan vaqtda va joyda qulay qiladi. Duolingo, Babbel va Memrise kabi ilovalar o'yinlashtirish elementlarini integratsiyalashgan holda so'z boyligi mashqlaridan tortib grammatika mashqlarigacha interaktiv til mashqlarini taklif etadi.

Til O'rganishni Boshqarish Tizimlari (LLMS) Moodle, Blackboard va Canvas kabi platformalar til kurslarini tashkil etish va yetkazishni qo'llab-quvvatlaydi. Ular o'qituvchilarga resurslarni ulashish, baholashlar yaratish va talabalar bilan muloqot qilish imkonini berib, hamkorlikdagi o'rganishni yaxshilaydi.

Virtual va Kuchaytirilgan Realitet (VR/AR) texnologiyalari talabalar muloqot ko'nikmalarini amaliyot qilishlari mumkin bo'lgan haqiqiy hayot muhitlarini takrorlovchi immersiv til tajribalarini taqdim etadi. Ushbu vositalar kontekstual til ko'nikmalarini rivojlantirish va til tashvishini kamaytirishda ayniqsa foydalidir.

Ushbu vositalarning har biri tilni egallashning turli jihatlariga mos keladigan noyob xususiyatlarga ega. Masalan, MALL va CALL ilovalari moslashuvchanlik va shaxsiylashtirilgan o'rganishga qaratilgan bo'lsa, VR/AR haqiqiy dunyo muloqotlariga yaqin bo'lgan yuqori darajadagi immersiv tajribani taqdim etadi.

Til ta'limida raqamli texnologiyalarni samarali integratsiyalash uchun o'rganish maqsadlari va talabalar ehtiyojlari bilan mos keladigan puxta pedagogik yondashuvlar talab qilinadi. Quyidagi asosiy yondashuvlarni ajratish mumkin:

Aralash Ta'lim an'anaviy sinf xonasi o'qitishini onlayn o'rganish bilan birlashtiradi. Til ta'limida aralash ta'lim talabalarga onlayn ravishda mustaqil ravishda ko'nikmalarni mashq qilish imkonini beradi, shu bilan birga tushunchalarni sinfda mustahkamlaydi. Masalan, talabalar onlayn so'z boyligini o'rganib, sinfda og'zaki mashqlarda qo'llashlari mumkin.

Teskari Sinf modeli talabalarni uyda (ko'pincha raqamli platformalar orqali) o'quv materialini o'rganishga va sinf vaqtini interaktiv mashqlar (guruh muhokamalari yoki rolly o'yinlar) uchun ajratishga undaydi. Til o'qituvchilari uy vazifasi sifatida video ma'ruzalar yoki o'qish materiallarini tayinlashlari mumkin.

Vazifaga Asoslangan Til O'rganish (TBLL) talabalarni kontekstda til foydalanishni talab qiladigan mazmunli vazifalar bilan shug'ullantiradi. Raqamli texnologiyalar onlayn forumlar, video kontent va ijtimoiy media simulyatsiyalari kabi vazifalar uchun haqiqiy materiallarni taqdim etadi, talabalarga tilni haqiqiy hayot sharoitida mashq qilish imkonini beradi.

O'yinlashtirish til o'rganishga o'yin elementlarini kiritish orqali motivatsiya va ishtirokni oshiradi. Ko'plab til ilovalari mukofotlar, progressni kuzatish va raqobat elementlarini taklif qilish orqali o'rganishni yoqimliroq qiladi va muntazam amaliyotni mustahkamlaydi. **Hamkorlikdagi O'rganish** raqamli vositalar talabalarga uzoqdan til mashqlarida birgalikda ishlash imkonini beradi. Umumiy onlayn hujjatlar, muhokama doskalari va video konferensiyalar kabi hamkorlik vositalari muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish uchun muhim bo'lgan tengdoshlararo aloqani rag'batlantiradi.

Ushbu pedagogik yondashuvlar nafaqat tilni egallashni yaxshilaydi, balki tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va muloqot ko'nikmalari kabi til o'quvchilari uchun muhim bo'lgan kompetensiyalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Raqamli vositalar va ularning til ta'limidagi o'rni: Bugungi kunda raqamli texnologiyalar til o'rganishda keng imkoniyatlar ochmoqda. Mobil ilovalar (Duolingo, Memrise, HelloTalk), veb-platformalar (BBC Learning English, Busuu), shuningdek, videokonferensiya xizmatlari (Zoom, Google Meet) o'qitish va o'rganish jarayonini soddalashtiradi. Bu vositalar matn, audio, video va interaktiv mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning barcha til kompetensiyalarini — tinglab tushunish, o'qish, yozish va gapirishni — samarali rivojlantiradi.

Pedagogik yondashuvlar va metodik integratsiya: Raqamli texnologiyalarni o'qituvchilar o'z darslarida samarali pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirishlari zarur. Masalan, blended learning — an'anaviy va onlayn ta'limni birlashtirish orqali o'quvchini mustaqil ishlashga undaydi. Flipped classroom (teskari sinf) usuli esa uyda nazariy materialni o'zlashtirish, sinfda esa amaliy mashg'ulotlarni bajarishga imkon yaratadi. Ushbu metodlar talabaning faol ishtirokini oshiradi va o'qituvchiga individual yondashuvni kuchaytirish imkonini beradi.

Raqamli texnologiyalarning afzalliklari: Raqamli vositalar talabalarning ishtirokini oshiradigan interaktiv va dinamik kontentni taklif etadi. Masalan, o'yinlashtirilgan ilovalar mukofotlar va qiyinliklar orqali talabalar qiziqishini saqlab qoladi, ularni muntazam amaliyotga undaydi.

Til o'rgatishda raqamli texnologiyalar bir necha muhim afzalliklarga ega:
Moslashuvchanlik: Istalgan joyda va vaqtda ta'lim olish imkoniyati.

Shaxsiylashtirish: Har bir o'quvchining darajasiga mos resurs va mashqlar tanlash imkoniyati.

Real vaqtli fikr-mulohaza: Dars vaqtida yoki undan so'ng avtomatik tahlil va tavsiyalar olish.

Interaktivlik: O'yinlashtirilgan mashg'ulotlar orqali o'quvchining e'tiborini ushlab turish.

Muammolar va cheklovlar

Bu texnologiyalardan foydalanishda ayrim qiyinchiliklar ham mavjud: Raqamli tafovutlar keltirib chiqaradi. Hamma o'quvchilar bir xil texnologik

imkoniyatlarga ega emas. Texnologik qaramlik ham paydo bo'ladi. Haddan ortiq raqamli vositalarga tayanish o'qituvchining faol rolini susaytirishi mumkin. Motivatsiya yetishmovchiligi kelib chiqadi. Har doim ham mustaqil ishlash talabalarni rag'batlantira olmaydi. Baholashdagi murakkabliklar muammolari paydo bo'ladi. Onlayn baholash vositalarining aniqligi va adolatliligi hali ham to'liq ishonchli emas.

Xulosa

Til ta'limida raqamli texnologiyalarni joriy etish o'qitish sifatini oshirishda muhim o'rin tutadi. Ular nafaqat dars jarayonini interaktiv qiladi, balki o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini ham sezilarli darajada kuchaytiradi. Raqamli texnologiyalar til ta'limi landshaftini qayta shakllantirdi, talabalarning ishtirokini va o'rganish natijalarini yaxshilash uchun resurslar va metodologiyalar boyligini taqdim etdi. Mavjud vositalar va platformalar turli o'rganish ehtiyojlarini qo'llab-quvvatlaydi, aralash ta'lim va o'yinlashtirish kabi pedagogik strategiyalar tilni egallashni yanada interaktiv va kontekstual ahamiyatga ega qiladi. Raqamli vositalarni puxta integratsiyalash orqali o'qituvchilar oliy ta'lim muassasalarida boyroq va moslashuvchanroq til o'rganish tajribalarini yaratishlari mumkin. Kelajakda raqamli til ta'limi yanada mukammallashadi — sun'iy intellekt, moslashuvchan ta'lim tizimlari va immersiv texnologiyalar (VR/AR) orqali o'rganish yanada jonli va ta'sirchan bo'ladi. Shuning uchun raqamli texnologiyalarni o'rganish va ulardan oqilona foydalanish til o'rgatishda muhim strategik yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev, A. (2022). *Mobil Ilovalar va Til O'rganish: O'zbekiston Tajribasi*. Toshkent: Pedagogika Nashriyoti.
2. O'zbekiston Respublikasi Raqamli Ta'lim Agentligi. (2023). *2023-Yil Hisobot: Internet Infratuzilmasi
3. Yo.,ldoshev J.G.,. Yangi pedagogik texnologiya yo.,nalishlari, muammolari, yecimlari //Xalq ta'limi, 1999, № 4. B.4-11.
4. Sayidaxmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar.-T.: "Moliya",2003.-171b.

5. Burston, J. (2014). "MALL: The pedagogical challenges." Computer Assisted Language Learning, 27(4), 344-357.
6. Blyth, C. (2018). "Immersive technologies and language learning." Foreign Language Annals, 51(2), 225-232.
7. Muratovich, M. F., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9, 237-240
8. Stockwell, G., & Hubbard, P. (2013). "Some emerging principles for mobile-assisted language learning." The International Research Foundation for English Language Education, 7, 1-15.